

## FIȘE TEMATICE LA DISCIPLINELE SOCIO-UMANE

Lidia PĂDUREAC, dr., conf. univ.,  
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

**Summary:** *The transformations in society create new situation in different fields, the educational system inclusive. The higher education as an integral part of this system is meant to be continuously modernized in order to ensure an effective education.*

*The accumulation of past superimposed on modern informational stress require the identification of an efficient way of selection and assimilation of necessary volume of theoretical knowledge and practical competency within the socio-humanistic disciplines. Therein, within the university courses can be used different methods of activity. One of the most efficient methods could be the **Thematic lists** – the way of systematization, processing, analysis, synthesis and evaluation of information. On condition that each studied theme is accompanied by such a list, the student will be able to form a complex vision about studied discipline in order to position himself easily in his thematic content.*

**Key-words:** *modernization, systematization, informational data, output, thematic list, competence.*

Transformările din societate creează situații noi în diverse domenii, inclusiv în sistemul educațional. Învățământul superior ca parte componentă a acestui sistem are menirea de a se moderniza continuu în vederea asigurării unei instruiți eficiente a viitorilor specialiști. Instruirea este un proces complex și nu poate include doar latura educației intelectuale sau doar aspectul instructiv. În opinia Elenei Joiță „procesul de învățământ este un sistem de acțiuni și este firesc să-l putem analiza și din perspectiva praxiologică a eficienței efortului depus, a antrenării adecvate a elementelor sale, care să conducă la rezultate de calitate, conform obiectivelor performante” (Joiță 1998, 13). Parcurgerea unui traseu este de neconceput fără conștientizarea scopului și a consecințelor finale. În timpul studiilor, studentul acumulează cunoștințe, abilități, competențe, care îi vor fi necesare și utile în viitoarea profesie. Realizarea procesului de instruire necesită activism, motivație, responsabilitate din partea celor implicați. Conținutul disciplinelor reprezintă veriga de legătură dintre scopul instruirii și rezultatul final. Atingerea finalităților este posibilă prin conlucrarea dintre profesor și student, în contextul în care se urmărește „realizarea unui învățământ centrat pe student, orientat spre dobândirea finalităților de studiu și formarea competențelor prevăzute de Cadrul Național al Calificărilor pe cicluri și pe domenii generale de studiu”. Im-

plementarea spiritului european în Republica Moldova a schimbat accentele procesului educațional și învățământul axat pe student a devenit unul din principalele repere „care jalonează reforma învățământului superior european”. Studentul este considerat partener al cadrului didactic în constituirea cunoașterii și este parte activă în realizarea activităților instructiv-educative, în evaluarea calitativă și în conturarea propriului traseu academic (Ețco 2011, 105). Munca cadrelor didactice devine și mai complexă, întrucât profesorului îi revine rolul de a selecta, combina, utiliza metode și strategii didactice în vederea asigurării mediului favorabil pentru desfășurarea procesului de predare-învățare-evaluare. După cum afirmă și Maria Giurgea, „rolul profesorului se face evident prin mai multe funcții: să asigure un ecou veridic a cunoștințelor predate, să ajute la transformarea lor în priceperi și deprinderi, să creeze condiții optime, ca printr-un proces de investigație să acumuleze o nouă experiență cognitivă, să dea direcție dezvoltării capacităților intelectuale prin adeziunea acestora la actul instructiv care este un proces complex de întipărire, reținere și prelucrare a cunoștințelor, de sistematizare și aplicare creatoare a acestora” (Giurgea 1970, 46). Concomitent, la orice acțiune a profesorului este necesară reacția studentului și vice-versa, asigurându-se continuitatea și eficiența procesului.

Disciplinele socio-umane conțin o bază informațională imensă, care deseori derutează studentul. În acest context, se impune prioritatea unei sistematizări corecte a conținutului. În dependență de specificul disciplinei, profesorii propun diverse modalități de promovare a orelor. Acumulările trecutului suprapuse stresului informațional contemporan impun identificarea unor modalități eficiente de selectare și asimilare a volumului necesar de cunoștințe teoretice și de competențe practice. Prin orele de contact direct a profesorului și studentului se realizează doar o parte din aceste sarcini, din care cauză este imperativă ghidarea de către profesor a lucrului independent realizat de student. În acest sens, pot fi utilizate diverse metode de evaluare, însă una din cele mai eficiente ar fi *Fișele tematice* – modalitate de sistematizare, prelucrare, analiză, sinteză și evaluare a informației. Dacă fiecare temă studiată va fi însoțită de o astfel de fișă, studentul va fi capabil să-și formeze o viziune complexă despre disciplina studiată, orientându-se ușor în conținutul său tematic. Profesorul elaborează algoritmul de studiere a temei, iar studentul are posibilitatea de a parcurge traseul individual, ghidându-se de reperele propuse (bibliografie selectivă, fragmente documentare), cunoscând anticipat care sînt finalitățile temei propuse.

Este adevărat că profesorii urmăresc să pună accent pe gîndirea studenților, pe implicarea lor în realizarea de proiecte, pe rezolvarea problemelor care au tangență cu viața practică, pe investigația științifică și învățarea unor noi tehnici de cercetare, stimulînd gîndirea, imaginația, creativitatea și originalitatea celui educat și înlăturînd astfel lipsa de motivare și formalismul ambilor agenți educativi (Ețco 2011, 106). Predarea-învățarea-evaluarea poate avea și un caracter sincron, dacă între profesorul care dorește să ajute studentul să-și formeze atitudini, să cunoască informația, să știe să o utilizeze și studentul care participă la proces se stabilește o relație de conlucrare și parteneriat. Această relație se poate manifesta și în cadrul prelegerilor, și în cadrul seminarelor. Urmează doar ca ambele activități să fie promovate în așa mod, încît studentul să fie nu obiect, ci subiect al procesului, iar munca sa individuală să fie continuă pentru atingerea finalităților disciplinei studiate. Este util a se înțelege că „a preda nu este sinonim cu a spune, eventual, a dicta și a cere lecția viitoare

restituirea verbală a celor spuse” (Ionescu 2009, 61), deoarece reproducerea informației nu creează competențe și nu permite studentului să avanseze calitativ. Cu siguranță, profesorul pune accentul pe aspectul cantitativ și calitativ al informației, deoarece în lipsa acestuia el nu va putea dezvolta celelalte abilități la studenți – nu poți analiza, sintetiza, abstractiza, rezolva situații noi, explica cauzalități, relații de interdependență, dacă nu cunoști cantitatea necesară de informații. Conform opiniei lui Constantin Moise, „punctul de plecare al constituirii conținutului învățământului este informația, ea fiind elementul care se poate conserva și transmite cel mai ușor. Informația pornește de la formele ei cele mai simple (concrete), respectiv reprezentări, și continuă cu forme crescând abstracte și complexe, de felul noțiunilor, judecăților, teoriilor, principiilor, concepțiilor” (Moise 1996, 71). În Republica Moldova, învățământul superior se confruntă cu reformarea lentă a nivelului premărgător – liceal și a celui posterior – angajarea în câmpul muncii. Nivelul de pregătire teoretică a liceenilor este insuficient pentru a fi dezvoltat ulterior eficient și avansat în instituțiile superioare de învățământ, din care cauză în Universități profesorii sînt nevoiți deseori să acopere și golul informațional pe discipline din nivelul liceal. (Concomitent, motivația studenților de a-și aprofunda cunoștințele într-un anumit domeniu este stînjinită de faptul că prea puțini absolvenți se angajează la serviciu conform specialității.) Sîntem absolut de acord cu afirmația lui Ion Negreț-Dobridor, conform căruia „calitatea unei învățări noi depinde de calitatea învățărilor anterioare și de nivelul motivațional” (Negreț-Dobridor 2005, 214).

Modernizarea învățământului evident că nu neglijează partea de conținut informațional al disciplinelor, însă stimulează structurarea eficientă a informațiilor. Astfel, informațiile sînt transmise prin mesajul profesorului sau dobîndite de sine stătător de student. Totuși, „conturarea unei viziuni de ansamblu asupra realității nu este posibilă decît prin articularea cunoștințelor asimilate într-un sistem unitar logic” (Dinulescu 2007, 49). Prelegerile, seminarele, lucrul independent al studentului trebuie să formeze o structură comună în vederea atingerii finalităților cursului studiat. Faptul ce și cum prezintă profesorul – informația, orientează discuțiile, argumentează științific afirmațiile, explică fenomenele, construiește împreună cu studentul structura orei – determină, în mare parte gradul de eficacitate a procesului de instruire. În acest context, un rol important îl are și capacitatea ambilor părți de a asculta. „Studiile demonstrează că ascultarea este cel mai frecvent tip de comunicare în cadrul învățământului” (Cozărescu 2003, 40), fapt ce obligă profesorul să-și pregătească iscusit cursul afit sub aspect teoretic cît sub aspect practic. „Mesajul pedagogic, elaborat de către profesor, presupune selecționare informațiilor cu valoare formativă optimă” (Roată 2012, 29). Studentul va reuși să însușească datele, să dobîndească gîndirea și capacitatea intelectuală necesare înțelegerii și explicării științifice a fenomenelor și proceselor, să opereze cu noțiunile și conceptele fundamentale pentru a elabora raționamente și judecăți, să fie în măsură de a se folosi de deprinderile de muncă independentă pentru a selecta din diverse surse esențialul (Roată 2012, 39). Principalul obstacol în studierea unei discipline este mesajul supraîncărcat, asimilarea căruia necesită eforturi importante.

Această modalitate de predare-învățare reprezintă o sinteză dintre lucrul individual al studentului și cel de contact auditorial, poate fi practică atît la seminare cît și la prelegeri. Ținînd cont de faptul că „prelegerea este forma de expunere comple-

xă, cu un caracter abstract și un nivel științific înalt, care oferă posibilitatea comunicării unui volum mai mare de informații într-o unitate de timp, folosind descrierea și explicația, îmbinate cu diferite modalități demonstrativ-intuitive, specifice predării fiecărei discipline de învățămînt” (Ețco 2007, 22). Fișele tematice pot fi parcurse împreună cu studenții și în cadrul acestui gen de activitate. În acest caz profesorul singur va selecta informația și o va structura (exemplu: Fișa 1). Fișa va fi prezentată pe secvențe (recomandabil în format electronic) cu explicațiile, argumentele și discuțiile de rigoare. La sfîrșitul orei profesorul propune subiectele pentru evaluare la tema studiată. Astfel, studentul are posibilitatea nu doar de a asimila cunoștințele din cadrul orei, dar și a cerceta sine-stătător. Prin fiecare oră se realizează o parte a din finalitățile generale ale disciplinei, deoarece subiectele propuse pentru evaluarea curentă sînt parte componentă a chestionarului pentru evaluarea finală. Pas cu pas, studentul împreună cu profesorul, prin efort comun, realizează programul, evitînd stresul excesiv din perioada sesiunii. Avînd o structură specifică elaborată anticipat de profesor, fișele pot stimula lucrul studenților și în cadrul seminarului, care este „o formă de activitate didactică cu caracter teoretico-aplicativ, prin care studenții ghidați de profesor își precizează, extind și consolidează cunoștințele obținute la curs, prin studiul individual, formîndu-și, dezvoltîndu-și anumite competențe profesionale și de cunoaștere” (Ețco 2007, 25). În acest caz, profesorul propune doar schema de structurare a informației, studentul, urmînd prin efort individual să o completeze (exemplu: Fișa 2). Competența este considerată acea capacitate intelectuală care dispune de posibilități multiple de transfer sau de aplicabilitate în operarea cu conținuturi diverse (Cirghit 1993, 39). O parte componentă a Fișei poate fi destinată noțiunilor-cheie din temă, întrucît cunoașterea acestora și utilizarea lor în contexte noi demonstrează faptul că studentul a înțeles conținutul mesajului. Cu atît mai mult, că „stabilirea ideilor, a noțiunilor se face printr-un proces de abstractizare și generalizare. În acest caz este nevoie de o selecție și sistematizare a reprezentărilor după un anumit punct de vedere, abstractizarea fiind o operație prin care se pun în evidență însușirile esențiale, neglijînd pe celelalte, iar generalizarea reprezentînd un proces de ridicare la o concluzie, la o imagine unitară pe baza însușirilor comune constante, ale unui grup de obiecte” (Giurgea 1970, 58). De obicei, seminarele se promovează la subiectele care necesită o conștientizare mai profundă (Флиер 2010, 9). Prin utilizarea unor metode, profesorul poate contribui la dezvoltarea independenței în gîndire și acțiune (Roată 2012, 26).

Fișa reprezintă un tabel format din două părți de bază:

**I parte** – Sinteze, informația succintă la tema propusă sistematizată și structurată pentru studiere în patru componente: 1 – Noțiuni-cheie; 2 – compartimentele temei; 3 – cronologie, fragment de crestomație (după caz); 4 – surse bibliografice selective;

**II parte** – Evaluare, subiecte pentru evaluare.

Prin utilizarea acestei strategii studenții își vor dezvolta următoarele competențe:

- analiza informației din surse diferite la același subiect;
- utilizarea limbajului adecvat disciplinei, prin selectarea noțiunilor-cheie;
- compararea fenomenelor, proceselor din perioade și spații diferite;
- identificarea și comentarea argumentată a relațiilor de interdependență și cauzalitate;
- conceperea sistemică a conținutului disciplinei.

Practicare fișelor tematice în cadrul orelor poate fi motivată prin următoarele avantaje:

- selectarea și sistematizarea corectă a informației pentru disciplina studiată;
- selectarea conținutului general de cel particular;
- implicarea studentului în munca individuală, ghidată de profesor;
- continuitatea procesului de predare-învățare-evaluare;

concomitent se va ține cont de riscuri:

- refuzul studentului de a lucra individual;
- mesajul voluminos al disciplinei;
- aplicarea acestei strategii la o singură disciplină.

Ținând cont de faptul că „în procesul de formare a personalității trebuie să existe o unitate între teorie și practică” (Нечаев 2010, 315) fișele tematice de la prelegeri pot fi completate cu cele de la seminare, la sfârșitul cursului studentul obținând un tip de „manual” propriu în baza căruia se va pregăti pentru evaluarea finală. Utilizarea Fișelor tematice nu exclude, ba chiar, necesită implementarea și a altor metode, strategii de învățare în vederea obținerii unui rezultat pe măsura așteptărilor. Astfel, într-o formă sistemică conținutul tematic va fi nu doar asimilat, dar și prelucrat, dezvoltând la studenți competențe de analiză, sinteză, comparație. Fișele tematice permit studentului să selecteze esențialul din temă și să-și evalueze legătura dintre cunoștințele, abilitățile de gândire și de comunicare. Lectura, scrierea, vorbirea, comunicarea, analiza documentelor stimulează o gândire flexibilă și reflexivă.

Deseori studenții prezintă un volum mare de informații, selectate din diverse surse, însă la finele orei nu sînt în stare să generalizeze detaliile și să formuleze concluzii argumentate. Fișele tematice au menirea să devină un sprijin în calea obținerii unor rezultate vizibile, ele permit studentului să muncească individual, fiind ghidat de profesor.

#### **Referințe bibliografice**

1. Cerghit, Ion, Radu, Ion, *Didactica*, București, Editura didactică și pedagogică R.A., 1993.
2. Cozărescu, Mihaela, Cace, Corina, Ștefan, Laura, *Comunicare didactică*, București, Editura ASE, 2003.
3. Dinulescu, Constanțiu, *Didactica istoriei*, Craiova, Editura Universitaria, 2007.
4. Ețco, Constantin, Davidescu-Creangă, Elena, *Didactica universitară. Ghid metodologic pentru profesorii universitari*, partea a II, Chișinău, 2011.
5. Giurgea, Maria, *Didactica generală*, București, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1970.
6. Ionescu, Miron, Bocoș, Mușata, (coordonatori) *Tratat de didactică modernă*, Pitești, Editura Paralela 45, 2009.
7. Joiță, Elena, *Eficiența instruirii*, București, Editura Didactică și pedagogică R.A., 1998.
8. Moise, Constantin, *Concepte didactice fundamentale*, Iași, Editura Acarom, 1996.
9. Negreș-Dobridor, Ion, *Didactica nova sau arta de a a-i învăța pe toți (aproape) totul*, București, Editura Aramis, 2005.
10. Roată, Alice Ionela, *Didactica istoriei*, Pitești, Editura Paralela 45, 2012.
11. Нечаев Н.Н., (редактор) *Психолого-педагогическая компетентность. Модельное учебное пособие*, Москва, ИПК МГЛУ «Рема», 2010.
12. Флиер А. Я., Поletaева М. А., *Общекультурная компетентность. Учебно-методический комплекс*, Москва, ИПК МГЛУ «Рема», 2010.

## Fișa 1

### I. SINTEZE

#### Tema: Structuri sociale în epoca antică

Categorie socială – grup de persoane care au aceleași drepturi și obligații (aceleași statut).

Factorii ce au determinat apariția categoriilor sociale:

1. Diferențierea de avere
2. Trecerea de la economia de consum la economia de producere
3. Organizarea politică și religioasă a comunității umane.

#### Orientul antic:

**Egipt:** Orice persoană, care cunoștea a scrie și citi putea ocupa funcții în stat

Pătura privilegiată (are mai multe drepturi și mai puține obligații)	Pătura de mijloc	Pătura de jos
Aristocrația: laică, religioasă, militară (faraonul, marii proprietari)	Agricultori, meșteșugari, negustori (mici proprietari, membrii liberi ai obștilor sătești)	Sclavi – persoane dependente. Apatțineau statului, templelor, persoanelor particulare. După proveniență erau: ereditari, cumpărați, prizonieri de război.

#### Babilon

Oameni cu drepturi depline (persoane care aveau pământ)	Oameni cu drepturi limitate	Oameni fără drepturi
1. Aristocrația: laică, religioasă, militară 2. Avilum – agricultori, meșteșugari, negustori	Mușkenum – liberi personal, dependenți parțial economic, deoarece erau considerați deținători ai pământurilor statului	1. Străinii – nu aveau dreptul să cumpere pământ (în cazuri excepționale, regele le oferea temporar un lot, pe perioada în care prestau statului un anumit serviciu, devenind oameni cu drepturi) 2. Sclavii: prizonieri, ereditari, cumpărați, datornici (cel mult pe 3 ani)

#### India

Societatea era împărțită în varne – categorii sociale închise, apartenența la care era ereditară și nu se putea schimba pe parcursul vieții

brahmani	kșatria	vaișa	șudra
Preoții – cei mai privilegiați	militari	Agricultori, meșteșugari, negustori (persoane libere)	Persoane care trebuiau să deservească celelalte varne

În afara structurii de varnă erau: dasa – sclavi și parias – intangibili.

#### Lumea greco-romană

##### Atena

eupatrizi	demos	meteci	sclavi
Aristocrație gentilică	popor	Oameni liberi personal, dependenți economic, locuiau în teritoriile din jurul Atenei	Persoane absolut dependente, apreciate de stăpîni în calitate de obiecte

Conform principiului democratic, toți cetățenii (bărbați) Atenei aveau acces la putere.

### **Sparta**

Spartiați (spartani)	perieci	hiloți
Aristocrația militară și cetățenii ce dețineau proprietate funciară în Sparta	Oameni liberi personal, dependenți economic, locuiau în teritoriile din jurul Spartei	Sclavi, oficial erau deținuți în proprietate colectivă de stat

### **Roma**

patricieni	plebei	sclavi
Aristocrație gentilică	Oameni liberi, fără acces la adunarea populară	Persoane absolut dependente, apreciate de stăpâni în calitate de obiecte

### **Spațiul Carpato-Danubiano-Pontic (geto-daci)**

sacerdoți	Tarabostes (pileati)	comati
Slujitorii cultului	aristocrația	Oameni liberi (agricultori, meșteșugari)

## **II. EVALUARE**

1. Expune trăsăturile generale ale structurii sociale în epoca antică
2. Explică proveniența aristocrației în epoca antică
3. Explică cauzele luptei dintre patricieni și plebei în Roma Antică
4. Formulează câte un enunț, utilizând cuvintele: varnă, aristocrație laică, liber personal, dependent economic.
5. Stabilește interdependența dintre structurile sociale și revoltele din epoca antică.
6. Prezintă schematic structura socială în Babilon.
7. Compară structurile sociale din Orient cu cele din lumea greco-romană.
8. Comentează fraza: „Tarabostes și comati la geto-daci respectau cu strictețe belegines, de aceea se vedeau egali în fața lui Zamolxis”

### **Fișa 2**

#### **I. SINTEZE**

<p><b>Tema: Civilizațiile Orientului antic</b></p> <p>Civilizațiile Orientului antic – (Africa de Nord-Est, coasta de răsărit a Mesopotamiei, platoul Asiei Mici, Iranul, Asia Centrală, teritoriile dintre Ind și Gange, câmpia Chinei centrale) fluviale, formează „semiluna fertilă”</p> <p>Noțiuni-cheie:</p> <p>Civilizație –</p> <p>Nomă –</p> <p>Regat –</p> <p>Stat centralizat –</p>
<p>Caracteristicile unei civilizații antice:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Mod de viață sedentar;</li> <li>• Existența statului;</li> <li>• Cunoașterea scrisului.</li> </ul> <p>EGIPT (Chemet) – valea râului Nil. (caracteristici specifice)</p>

MESOPOTAMIA – teritoriul dintre râurile Tigru și Eufrat. Orașe-state – Regat – Imperiu –
INDIA – civilizația s-a constituit în văile râurilor Ind și Gange. Civilizația Harappa – Civilizația Hindus –
CHINA – valea râurilor Yantzi și Huanghe. Populația – proto-sino-tibetană. Trăsături specifice:

Rolul civilizațiilor antice în istorie:  
(argumente)

## II.EVALUARE

Stabilește relația de cauzalitate dintre condițiile geografice și ocupațiile în Orientul antic.

Compară civilizațiile orientale antice

Trăsături comune	Trăsături specifice

Explică evoluția unor orașe-state spre regat apoi spre imperiu.

Analizează informația:

*„În scurt timp faraonul Amenofis al IV-lea și-a dat seama că este supravegheat de sacerdoți. Pentru a centraliza puterea faraonul a declarat zeitatea supremă – Aton-Ra, realizând prima revoluție religioasă în istorie.”*

*a)Definește noțiunile: revoluție, centralizarea puterii, sacerdoți, faraon;*

*b)Comentează reforma religioasă a lui Amenofis;*

*c)Explică cauzele conflictelor dintre sacerdoți și faraon;*

*d)Argumentează impactul civilizației egiptene asupra istoriei universale.*